

de Orbello 4.d.12. Altefanus l.c. art. 8. ubi ait hoc idem docuisse Gualterium, & Guglielmum de Mara, & hanc sententiam esse omnium Doctorum Ordinis, Seraphici, & dicere contrarium foret regularis disciplina maximum detrimentum, quod etiam testatur Angelus in summa verbo Denuntiatio; idem etiam doct. D. Antoninus, Sylvest. verbo Correcțio, Gerón, Turcicata, & plures alii; & ex recentioribus defendit Caspens. tr. 17. cit. dif. 6. sect. 3. plures alios citans, & præterim D. Thomam quod l. 11. art. 11. & D. Bonayton cap. 16. Luce, & hanc suisse confitentem Seraphici Doctoris sententiam probat ex verbis Capituli generali Barchinonensis ipsi relatis, idem probat ex Constitutionibus Ordinis Prædictorum cap. 18. leçt. 6. ubi sic habetur: *Siquis autem sedet quid extra monachorum commiserit, frater qui cum eo est, sicut eius ex parte Prælato quantum corrigendum intimeat, ac tandem ex Confessionib[us] antiquioribus in Regula S. Benedicti, ubi c. 32. habetur: Si quis alterum quacunque pareret viderit quendam quælitatem operi, vel sermone facientem, & Priori dissulari publicare, cognoscet se esse nutritorem peccati, per omnia equaliter peccati;*

8. Hac igitur sententia probatur quod primam partem, quod, scilicet, quando peccatum fratris occulatum, licite, & honeste potest denunciari Prælato, tamquam patri non premisa admontione, si operatus brevior, & melior correcțio, & major utilitas spiritualis illius; ac totius Religionis, probatur, in quam, quia ut dictum est art. præced. num. 8. ordo correctionis Chirolo præscriptus cadit sub præcepto; quando ies. est certa aquæ profutura monitione fraternali, ac delatione Prælato immediatum, tunc enim non est licitum, etiam, ut patet, crimen occulatum fratris ante premisam monitionem defere; ergo quando per delationem Prælato immediate factam operatur brevior, & melior correcțio, maior utilitas spiritualis ipsius fratris, ac totius Religionis, ordo correctionis a Christo præscriptus non obligat, sed peccatum fratris occulatum poterit immediate Prælato deferi, ut patet, sed in Religionibus reguliariter ita contingit, ergo in eis licitum erit reuelare Prælato occulatum fratris peccatum non premissa correctione; minor libet alia probatur, quia hæc ratione quilibet Religioso a peccato exteriori coram alio Religioso facilius abstinebit, & sic toti Religioni tanto majus obvenit emolumenit, quanto minor est licentia peccandi; Religio melius suum finem consequerit peccata etiam occulta, quia perfectione vita religiosa valde diminuit, quantum fieri potest impediunt. Confirmatur quia per secharitatis hoc præfatum in Religionibus posuit, ut peccatum occulatum fratris Prælato, tamquam patri, immediate defetur, et quia per hunc correctionis modum brevior, & melior correcțio fratris speratur, & major utilitas spiritualis illius locet in quicunque Caspens. loc. cit. quomodo frater iuvens in Religione, professum antiquum corrigatur, quam medicum adhibebit, quomodo pericula, & occasiones relapsi impediat; igitur non solum quando vides quod ipse nescit, nec vales; tunc enim manifesta est delationis obligatio, sed etiam quando melior, & utilior correcțio à Prælato operatur, talis delatio licita erit; & honesta.

8. Deinde probatur quod secundam partem, quod, scilicet quando frater non est plene emendatus, ac est probable periculum relapsi, licitum est, & valde expeditus defere peccatum occulatum Superiori, ut patet, nulla premissa monitione. Ratio est, si delictum vergat in dannum tertii, aut in detrimentum communis, licitum est, si immediate defere Prælato peccatum fratris quantumcumque occulatum, ut omnes docent, & præferunt quando non est probabilitas ipsius emendationis; quia bonum commune præterendum est particulari; hoc autem in Religiosis præterit habet locum; qui te corbis Religionis dedicarunt omnia sua iura in eam transferentes, ac proinde fama religiosi potius est Religionis; quam sua; unde si iniuriant aliquam patitur, & per Judicium illam repellere expediat, & vindicare, hoc faciendum est nomine Monasterii, & Religionis, non autem nomine ipsius, qui mortuus mundi reputatur, ut docent Canonistar in cap. cùm dilectus de scriptis; ergo communis Religionis bonum posulat, ut occulta peccata fratris immediet Superiori defunctionem, ut patet; quando non est plene emendatus, & est probable periculum relapsi, quia pericula, & occasiones peccandi vix sine Superiori tolli possunt, nam defectu cognitionis potius sum frequenter constituit in occasione peccandi committendo ei aliquod ministerium in quo major ei offertur peccandi occasio, vel prebegendo ei focus inimicorum; ergo in tali casu resultat in majorum fratris utilitatem spirituali, ut eis peccatum occulatum superiori defetur, magis enim ponderat bonum anima quam fama, ac etiam in communis bonum Religionis, cedunt enim peccata particularium in totius Religionis infamiam, quia ea delicta non solle delinqüentibus tribuntur, sed toti Religioni, &

ceteri Religiosi similes reputantur, ut ait August. epist. 173.

88. Demum probatur etiam quo ad tertiam partem hoc, scilicet, adhuc magis iusti, licet fieri posse, supposita in fratre renunciatione juris propriæ famæ, nam ut recte discutit Amicus dif. 32. leçt. 7. etenim ordo correctionis a Christo præcriptus obligat, quatenus debito iustitia tenetur proximi famam in sublevanda ipsius spirituali miseria indemnam servare, quantum fieri potest; si ergo proximus ob magis suum bonum, vel alterius huic iuri propriæ famæ cedat, cedat ordo correctionis a Christo præscriptus obligare. Quod autem proximos huic iuri credere possit ab omnibus concedatur, sive enim homo sit dominus, sive custos propria fama, ob magis suum bonum, vel alterius potest huic iuri cedere, manifestando Prælato, ac etiam Ecclesiæ occultum suum peccatum ad majorum sui humilitationem, & in spiritu perfectum, ut fecit S. Aug. qui tredicim libros Confessionis scriptis, in quibus sua peccata narrat ergo poterit etiam quilibet alter ex eis licentia, & confessio peccata eius occulta manifestare Prælato iusti, & liciti. Unde minor Pontium l.c. dicere, non potest alienum in hoc cedere suo iuri, dare licentiam, ut alius participes sui criminis ipsum Superiori denunciet fine prævia monitione secreta. Quia omnes Autores oppositæ sententie concedunt id licite, & juile fieri posse, licet non expedire potest, & hoc præsentem concedit Bannes. 2. q. 32. a. 8. dub. 2. a. & probat, quia cum uniusquisque sit dominus sive fama, & licitum est illi pro suo bono spirituali illam amittere apud quem voluerit exculo scandalo, hoc enim non est dispensare in præcepto Evangelico, ut potius naturali servandi illum ordinem, sed est mutare materiam præcepti, nam tota ratio illius ordinis est, ne fiat iniuria corrumpendo, infamando ipsum plus quam oportet, ut corrugatur, & emendetur, at vero volenti, & scienti non fit iniuria, quoniam ipse dominus est propriæ famæ. Quod etiam confirmat exemplo, nam quemadmodum qui commisit homicidium ferocissimum, potest scipsum in publico tribunali acentare, & effet gamen illiuscum alteri hoc facere; ita etiam poterit alteri concedere, ut se acculet; multo ergo magis poterit aliquis renunciare iuri suo, quod habet, ut cum illo feretur ordo correctionis fraternalis, sed unicuique scienti eius delictum licet statu denunciare Prælato, præterim tamquam patri.

89. Quod autem hoc in Religionibus non solum sit licitum & honestum, sed etiam expeditus, tunc bono publico Religionis, tunc etiam particularium, fatis conitatis est, quia D. Bonavent. in predicto Capitulo Generali opifitum damnavit tamquam Religioni periculum, & regularis disciplinae constructum; & ut resert Nicolaus de Orbello loc. cit. Innocentius Tertius cap. Qualiter, & quando 2. de Accusationibus dicit, quod circa personas regulares non est tanta necessitas ordinarii correctionis obseruandi, sicut circa seculares, quia facilis, & liberis a suis possint administrationibus anovetis ad tollendas peccandi occasions, & pericula recidiva. Tum quia communis bonum Religionis, ad quod præcipue promovendum, & conservandum hæc regula dirigitur, prevalere debet privato incommodo paucorum particularium, qui aliquam inquietudinem, & turbationis occasiōnem ex illius observatione apteris possent, ex gratia generali, quod bonum communem per privato est præferendum. Tum tandem, quia ut inquit Amicus loc. cit. per hunc ordinem non tam auferunt ordo ferre correctionis fraternali a Christo præscriptum, quam communis in ordinem secreta correctionis paternam, cum etiam in hac correctione occulente delinquis secretio corrigi debeat, & suaviter a Prælato, & nulli debet delatum revelare, cum finaliter paternae correctiones profectus in spiritu ipsius subditorum, & bonum communem Religionis. Unde absolute loquendo hic ordo correctionis non est contra ordinem a Christo præscriptum cum enim ibi præcipit monitionem secretam procedere delate delationem Prælato peccati occulenti fratris, loquitur de delatione publica facta Prælato, & iudicis, hoc enim indicant illa verba *Dis Eccl[esi]a;* ut patet Patres exponunt, & Theologi omnes, non autem de denunciatione privata facta Prælato, tamquam patri; unde ex tali denunciatione non potest Prælatus procedere judicialiter contra delinqüentem, ac cum punire, ut Doctores communiter tenentur, sed enim contra ius peccatum secretum manifestatum ad correctionem per poenitentiam evulgarere.

90. Ad fundationem prioris sententie dicendum est, præceptum de correctione fraternali a Christo traditum, ac eis ordine ferendo esse affirmativum, atque idem certas circumstantias exigere, quibus deficientibus potest mutari, ac interdum omnino præteriri, quare sicut potest omitti fraternalis correctionis, quando ejus delatio creditur magis profitaria delinqüenti. Ita etiam poterit predicto modo mutari, quando talis mutatio magis pro futura speratur, ut evenit in statu Religio-

fo; Neque hoc est velle ad lucere aliud esse Evangelium pro Religiosis, ac pro laicis, quia ut modo dictum est, his ordo cor-

rectionis, quem dicimus in Religionibus valde utili est, ab solute loquendo non est contra ordinem a Christo præceptum, cum enim præcipit monitionem secretam procedere debet delationem Prælato peccati occulenti fratris, non loquitur de denunciatione privata facta Prælato, tamquam Patri, sed de publica ipsi facta, tanquam Judicis; & Innocentius Tertius l.c. declarat, ut non est tantum necessitatem servandi ordinem correctionis a Christo præscriptum circa regulares, & religiosos, sicut circa secularares, & ratio est, quia ut hic advertunt Turrani. Caspens. & alii, alius est finis boni publici in Republica seculari, & publicus Religionis, nam in illa finis intenditur, ut publica paci, & tranquillitate civium confutatur, quam sola delicta publica perturbant, atque idem bonum Republice non postulat, ut peccata occulta Rectori seculari immediatè deferasur, finis religiosi in congregacionis non tantum est pax fratrum ad invicem, sed etiam perfectio, & exemplaris vita cuiuscumque, & publicus Religionis honor, ac bonum nomen apud scilicet ad eum finis confessionem maxime confort, ut crimen occulatum fratris licet posse statim Superiori manifestari, hoc enim modo facilis quilibet religiosus a fibñe à peccato exteriori coram alio religioso, dum minor est licentia peccandi, ex quo non solum Religionis maximum eventus emolumenit, sed etiam quilibet religioso in particulari, qui peccata etiam occulta perfectione vite religiosa maxime impedit; & tandem in hoc sensu hic corrigendum modus potest dici melior non simpliciter, & abolitio loquendo, sed respectu status religiosi, nam ut recte discutit Suar. de Religione lib. 10. c. 10. in ista religio habere tanquam curiam privata famam fratris apud solum Prælato sine respectu ad maius bonum spirituali ipsius fratris, & sociorum, ac consequenter rotius Religionis, non potest esse utilis ad majorum perfectionem, quia etiam præcipuum finis religiosi statu illius Provis. 27. Diligenz agnoce vultum peccoris tuus, ut cognoscas, prout indiges confessio in bono; sicut enim vultus corporis etiam curatur relinquere in corpore cicatricem, sic sunt nonnulla peccata, & ferri omnia, quæ etiam correpta relinquuntur, qui illa committit, aliquam proritatem ad illa iterum committendis; quia ergo Prælatus subditus proritatem ad malum cognoscere, & evitare non potest nisi scimus peccatum fratris occulatum manifeste, ideo Prælato id præcipiente retenetur, ut potest illi, quidam potest, & vult ei prodere. Ita etiam docet D. Bernard. lib. de disciplina, & præcepto cap. 5. ubi ait, quod cura Prælato non est tantum ad curandum subditum a peccato commissio, sed etiam ad præservandum & relapsi, hoc autem, inquit, non potest fieri, nisi peccatum corredit, ex quo est prænotis derelicta, cognoscet, nec cognoscere potest nisi per eum, qui solus notit; ergo teneris illud dicere, & manifestare, & ob bonum fratris, & proper officium Prælato, quod debet exequi, & etiam propter officium Prælato, ex parte tui.

91. Addit etiam Ricardus 4.d. 19. q. 3. ar. 2. quod talis denuntiatio non est in præjudicium famæ fratris, si Prælatus sit talis, qualis esse debet, aliquo si per signa valde probabilitate timeatur, quod ex illa denunciatione fratrem correctum infamare vellet, tunc crimen occulatum fratris iam verè correctum Prælato denuntiari non debet. Fundamentum igitur assertiois nostræ est, quod in casu proposito peccatum fratris occulatum etiam correctum Prælato per obedientiam præcipientis debet revelari, quia non solum per correctionem debet provideri fratris, ut ex peccato corrigitur: sed etiam ut à recidiva reservetur, hoc autem efficacius fit per paternam monitionem Superioris ergo Sc. Ex his patet, quid dicendum sit ad fundamentum politica sententie, etenim enim iure naturali tenetur iuxta Christi præscriptum spirituali proximi saluti consulere cum minori famæ iactura, qui fieri potest, quatenus hoc non impedit maius bonum, huiusmodi est bonum rotius Religionis, & præservatio ipsius fratris à relapsi, quod bonum futurum speratur per immediatam denunciationem ad Superiorem, tamquam ad Religiosos. Neque ut advertit Amic. l.c. quando Christus ordinem præscriptum in fraterna correctione regulariter servandam prohibuit, ne alias ordo servari possit, si ex eo iuxta occurrentes circumstantias malius bonum speraret, ut evenit in case nostro. Sicut cum per Ecclesiam præscriptum peccata feme subiciantur clavibus, non prohibuit, quia per aliquam legem licet posset eadem peccata feme confessio iterum clavibus subici, ut in quibusdam Religionibus observari solet satis laudabiliter.

QUÆSTIO QUARTA.

De virtutis Charienti oppositis.

Hic non est sermo de vitiis quomodo cumque charitati oppositis, sic enim omnia sunt ei opposita, & contraria, siquidem per quodlibet peccatum cessat ordo a Christo præscriptus obligare ad conservandam famam proximi in correctione fraternali; in d. istud est lib. 2. sentent. disputat. 6. quæst. 6. sed de his, quæ ex speciali sua ratione

Magister Thesla, Moral.

tione particularem habent cum charitate oppositionem, quævis autem plura à Theologis enumerari soleant D. Thom. q. 34. & seq. nempe Odium, Invidia, Accidia, Discordia, Contentio, Schisma, Bellum, Rixa, Sedition, & Scandalum, quatuor tamen sunt principia, quæ præcipuæ charitati opponuntur, & ad quæ reliqua revocari possunt, scilicet Odium, Invidia, Discordia, Scandalum, de quibus his specialiter agemus addendo aliquæ de bello, & duello, quæ ad discordiam rediuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Odio, Invidia, Discordia, & Scandalo.

56 Primus virtus primus, & principalis charitati operum, sicut est odium, quod opponitur amori, & dilectioni, qui est principalis & præcipuæ charitatis actus; & dividitur in odium Dei & proximi; & de odio Dei intelligitur illud Num. 10. Surge Domine, & dissipetur iniurie tui, & fugient qui oderunt te, & Jo. 15. Oderunt me, & Patrem meum. De odio proximi Levit. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, & i. Joan. 2. Qui odit fratrem suum in tenebris eius. Quamvis enim Deus non apprenditur in scilicet, non posse esse objectum odii, quia ut dicit Dionysius 4. de divinis nominibus. Omnis annabilis est primum bonum odiorum tamen potest a perveris secundum quod apprehenditur, ut autor aliorum effectuum, qui eorum inordinata voluntati repugnant, cuiusmodi sunt prohibito peccatorum, & inflatio prænaturam, ut notat Aetefanus notit. 83. art. 2. ubi etiam nota pluribus modis contingere posse, ut quis tristitia de bono proximi, quos postea beneficium recens, se Toleto lib. 8. cap. 3. Abellius de quarto Decalogi precepto 9. quinto, & plures alijs potest enim aliquis de bono alterius tristitia, inquantum deicti ei bonum illud quod ait haberet, ut quando quis videns hominem doctum tristitia, non quia doctus sit, sed quia ipse pari doctrina non sit prædictus, & hac tristitia propriè dicitur zelus, & emulatio, ut dicit Aetef. Rhetor. & si fit de bonis honeste, & laudibilibus iuxta illud 2. Corint. 12. Enim amini charismata meliora, ut si quis videns hominem penitentem zelo ferventem tristitia, non de illius bono, sed ex eo, quod de virtutibus suis inuidit videtur destitutus, si autem talis amulatio fit de bonis temporibus, potest esse cum peccato, & fine peccato; si enim fit de temporalibus bonis, quia ad nullum honestum reveratur, tunc erit mala, vel inindiferentia ratione motiva, unde orientur.

57 Rursus potest aliquis de bono alterius tristitia, quia cum tali bono indicat indignum, quæ quidem tristitia, ut Aetef. l.c. est de temporalibus bonis, quæ quidem bona, vel malum esse potest iuxta motiva ex quibus concepit, si enim aliquis tristitia, quæ aliquis iniquus, & sceleris dignitatem aliquam sic consecutus, ut interdum evenire solet, quia indigens est, & rationabiliter ab aliis abusurus, non peccat, quia ex honesto motivo oritur hac tristitia; si vero ex aliquo pravo affectu indicet alium tali bono indignum, & idem tristetur, peccatum commitit grave, vel pro ratione gravitas, vel levitas ipsius materia. Item potest quis tristitia de actione aliquam ad aliquam dignitatem, ex quod si tibi aliquod dannum inde ventrum, & in tali causa distinguendum est, quia si damnum illud inistit tibi aliquod peccatum, ita ut ibi bono private. Addit tandem Aetef. l.c. ex Div. Greg. 3. Moral. quod quinque sunt filii Invidie, scilicet, odium Jam descriptum, Surratio, qua, scilicet, quis diminuit gloriam alterius in occulto. Detracit, quia quis illam diminuit manifestè, & in publico, Gaudium, & exultatio in adversis proximi; & afflictio in prosperis ejus, quas etiam refert Toleto l.c. cap. 67. ex quo deducit Vulpes disp. 69. art. 10. cum Scoto 2.7. qu. 4a. invidiam inter septem capitalia vita recenseret, quia ex ipsa tamquam ex capite, enumerata peccata originem ducunt. Ita & D. Thom. l.c. Bannes, Lorce, Turrianus, Reginaldus, Valentia, Bonac. & alii Recentiores passim.

58 Tertium virtus charitati oppotuit est discordia, quæ est diffensio voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenet quis confitire, ut si à proximo diffensio suadente opera charitatis. Ita D. Th. q. 37. art. 1. opponitur autem concordia, scilicet, paci, quæ est affectus charitatis, hoc autem duplicit contingere potest, ut Aetefanus advertit tit. 64. art. 1. uno modo per se, ut cum quis à bono proximi in quo confitire debet, diffensit scienter, & ex intentione, & hoc est peccatum mortale ex suo genere propter contrarietatem, quam habeat ad charitatem, ex qua concordia causatur, unde Galat. 5. Diffen-

siones ponuntur inter opera carnis, de quibus subditur ibi: Quæ talia agnus regnum Dei non conqueruntur; primi tamen mores hujus discordie propter actus imperfectionem peccata sunt venialia. Alio modo per accidens, ut quando aliqui intendunt aliquod bonum pertinens ad honorem Dei, vel utilitatem proximi, sed unus existimat hoc esse bonum, & alius non; & tunc discordia est per accidens contra bonum proximi, ut fuit inter Barnabam, & Paulum Acto. 15. quod pertinebat ad defectum humanum, & tunc discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, sed est cum error circa necessaria ad salutem, vel nisi sit cum indebita pertinacia.

59 Ad discordiam autem reducuntur alia plura via charitatis, & paci opposita, ut Aetefanus, & Abellius advertunt loco cit.

et, si enim discordia sit circa veritatem, quia quis cum alteratione verborum impugnat, vocatur Contentio, & si veritas illa, que impugnat, divinum honorem spectet, aut morum rectitudinem, vel notabilium proximi uitiatum est peccatum mortale, & si discordia illa, que voluntatis diffusio ex usque procedat, ut quis scipio ab unitate Ecclesie se fugiat, & ejuscapiti vobis subfere nos, scilicet, Romane Pontifici dictum Schisma, estque gravissimum mortale peccatum. Si ad discordiam animorum accedit etiam armorum violencia, quæ proximo noxiam aliquam in bonis fortunis, vel corporis iustitia infuriantur, & hoc fia ex aliqua publica auctoritate, vocatur Rixam, & si autem hoc noui factum ex publica auctoritate, sed potius ex inordinate voluntate, & inter personas privatas dicitur Rixa; rixa namque sunt, quando homines ex ira se percussunt, & ledit, & si ex ira facilius occiduntur, & vel facilius, & per se; & in scandalam accipiunt, quod correspontet scandalo activo per accidens; nam qui inordinata aliquid dicunt, vel faciunt, das alteri occasionem peccandi; qui autem bene operatur, non das alteri occasionem peccandi; sed alter accipit, ex quo patet, quod scandulum passivum quandoque est potest sine actu, ut si quis ex diabolico, vel facto alterius, se defendat, & cum moderamine inculpabit tutela, unde nec rixa propriè dici potest ex parte ejus; quandoque tamen fit cum peccato, ut si fiat animo vindicta, vel odio, vel letitiam immoderata se defendat. Sedicio tandem, ut ait Aetefanus art. 5. importat quandam contradictionem, & discordiam, & in hoc convenit cum bello, & rixa, sed differat ab eis in dubio. Primum quia illa importat mutuam impugnationem in actu, sedicio autem potest dici, sive huiusmodi impugnatio fiat in actu, sive sit preparatio ad talen pugnam; secundum quia bellum propriè sit contra extraneos, & hostes quasi multitudinis ad multitudinem; rixa autem est unus ad unum, vel paucorum ad paucos, sedicio vero propriè est inter partes multitudinis unius inter se dissidentes, ut cum una pars civitatis excitatur ad tumultum contra aliam. Differat autem à Schismate, quia Schismate oppositum spirituali unitati multitudinis, scilicet, Ecclesiasticis, & importat tantum spirituali dissensionem. Sedicio vero opponitur unitati multitudinis temporali, vel seculari, & importat etiam preparationem ad pugnam corporalem. Est tandem sedicio peccatum mortale ex suo genere, unde 2. Corint. prohibetur seditiones inter illa, quæ sunt peccata mortalia, & tandem est gravius, quam bona communia, quod impugnat per seditionem, et mihi bonum, quam bonum privatum, quod impugnat per rixam. Ita disserit Aetefanus loco cit.

60 Quartus denique virtus charitati oppotuit est scandalus, quod se tenet ex parte scandalizantis, passim definiuntur solet ex D. Thom. quart. 43. art. 1. est dictum, vel factum minus rectum probens alteri occasionem ruine, quam definitionem etiam ita communiter declarant, quod dicitur dictum, vel factum, quæ sunt peccata mortalia, & non sunt illi notare non possunt. Addit deinde minus rectum, ut significetur, quod aliquando scandalus oritur ex aliquo dicto, vel facto, quod non sit ex se malum, sed quod habeat tantum speciem mali, ut si ista de causa, & cum dispensatione coram aliis iam ignoranter carnes comedat de die vestito. Additur tandem, probens alteri occasionem ruine, non vero causam, ea, quod propriè loquendo humanam voluntas a nulla causa efficaciter inducit potest ad peccandum, sed folimodo veluti oblatæ occasione in illud sponte contentiat, & propter hoc apotoli non dicitur dana causam ruine, sed in occasione ruine, quod causam imperfectam significat. Ceterum quavis hæc scandali definitio sit communiter recepta, non tamen sufficiens videtur, & undequeque per festa, & ratio est, quia non solum dictum, vel factum contra peccatum negativum, sed etiam omisso dicti, vel facti contra affirmativum prebet occasione ruine, ut notat Scot. 4. d. 3. q. 4. It. Mabi ait, eo tempore quo præcepta affirmativa sunt admplianda, sive omisso illorum est scandala probens occasione ruine, sicut commissio contra præcepta negativa semper, & pro semper implenda; unde omisso publica audiendi factum in die festo exstirpi scandalizativa, sicut in eo exercere opus servile, & nemo negabit omissoem confessio fidei catholice in

scandalo activo ordinariæ, & regulariter intelligendum est, nam duplex.

cau, quando oportet illam exterius protestari esse scandalosum, & alius si de ilibus occasione ruine præbere resquere scandalum, ut integrè, & adequate describatur, definiri debet, quod sit dictum, vel factum, vel omisso, minus rectum probens alteri occasionem ruine, quia non minus est aptum præbere occasione ruine dictum, vel factum minus rectum, quam omisso præcepti affirmativi hic, & nemo obligantis, ut etiam notavit Vulpes disp. 76. art. 1.

61 Dividitur autem scandalus in activum, & passivum, ut docent D. Thomas, & Scotor. loc. cit. activum jam descriputum se tenet ex parte scandalizantis, passivum vero ex parte scandalizanti, & utrumque est duplex; nam dictum, vel factum alterius potest esse occasio peccandi alteri dupliciter, ut docet Aetefanus tit. 8. art. 1. uno modo per se alio modo per accidens per se, quidem, quando aliquis sui male verbo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere; vel etiam si hoc non intendat, ipsum tamen dictum, vel factum est tale, quod sui natura est inducivum ad peccandum, & hoc vocatur scandulum activum per se. Per accidens vero verbum, vel factum unius est alteri causa peccandi, quando præter conditionem, & naturam operis ac etiam præter intentionem operis aliquis male dispolitus ex hujusmodi actum rectum non dat occasionem, quantum est in se, sed alius occasionem sumit juxta illud Rom. 7. Occasione autem accepta &c. Scandalum passivum est ipsa spiritualis ruina ejus, qui scandalizatur, & hoc dividitur in scandulum datum, quod oritur ex scandalo, & vivo per se; & in scandulum acceptum, quod correspontet scandalo activo per accidens; nam qui inordinata aliquid dicit, vel facit, das alteri occasionem peccandi; qui autem bene operatur, non das alteri occasionem peccandi; sed alter accipit, ex quo patet, quod scandulum passivum quandoque est potest sine actu, ut si quis ex diabolico, vel facto alterius, se defendat, & cum moderamine inculpabit tutela, unde nec rixa propriè dici potest ex parte ejus; quandoque tamen fit cum peccato, ut si fiat animo vindicta, vel odio, vel letitiam immoderata se defendat. Sedicio tandem, ut ait Aetefanus art. 5. importat quandam contradictionem, & discordiam, & in hoc convenit cum bello, & rixa, sed differat ab eis in dubio. Primum quia illa importat mutuam impugnationem in actu, sedicio autem potest dici, sive huiusmodi impugnatio fiat in actu, sive sit preparatio ad talen pugnam; secundum quia bellum propriè sit contra extraneos, & hostes quasi multitudinis ad multitudinem; rixa autem est unus ad unum, vel paucorum ad paucos, sedicio vero propriè est inter partes multitudinis unius inter se dissidentes, ut cum una pars civitatis excitatur ad tumultum contra aliam. Differat autem à Schismate, quia Schismate oppositum spirituali unitati multitudinis, scilicet, Ecclesiasticis, & importat tantum spirituali dissensionem. Sedicio vero opponitur unitati multitudinis temporali, vel seculari, & importat etiam preparationem ad pugnam corporalem. Est tandem sedicio peccatum mortale ex suo genere, unde 2. Corint. prohibetur seditiones inter illa, quæ sunt peccata mortalia, & tandem est gravius, quam bona communia, quod impugnat per seditionem, et mihi bonum, quam bonum privatum, quod impugnat per rixam. Ita disserit Aetefanus loco cit.

62 Denique tria queri solent de scandalo. Primum an utrumque scandulum tam activum, quam passivum, sit peccatum. Secundum an utrumque sit peccatum speciale. Tertium an utrumque sit mortale, de quibus agit Aetefanus l.c. art. 2. Quod primi dicendum est utrumque scandulum tam activum, quam passivum semper esse peccatum, loquendo tamen de scandalo activo per se, qui activum per accidens non est propriè scandulum, ut patet ex dictis. Quod autem utrumque sit peccatum conatur ex scandalo definitione, quia scandulum activum est dictum, vel factum, vel omisso minus rectum probens alteri occasionem peccandi, ut si fiat scandalo Pharisæorum ex verbis Christi acceptum, potest etiam interdum scandulum activum esse sine passivo, ut si quis aliquem conetur inducere ad peccandum, nec illi confertur velicit. Ita docet Aetef. loc. cit. ex D. Th. Riccard. & Alensis.

Ita disserit Aetefanus loco cit.

duplex fieri potest exceptio, ut Becanus adverit cap. 27. qu.2. in fine. Una si quis peccet mortaliter coram viris perfectis, non facile scandalizatur, vel etiam coram malis, qui aliquoquin per se parati sunt peccare, tunc enim scandalum non est mortale, licet peccatum, cui circumstantia scandali est annexa, sit mortale. Altera si quis venialiter peccet coram talibus personis, quas probabiliter accepit eius occasioneum peccandi mortaliter tunc enim scandalum est mortale, ut si Religiosum verbum proferat jocorum coram feminis, qua occasione peccati mortalis indit arriperet potest, vel adolescentem mulierem conjugatam alloquatur, & verbum proferat amatorium coram marito velz debet, ex quo probabilitate sequentur inter illius iuris, & disfensiones.

justitia belli recentente Alsfanno, & Becanus loc. cit. Cap. d. s. f. 1. & ali. Recentiores paucis, quia apud ipsos videri posse, & Pontium ex nostris d. 33. q. 2. debent autem ius iudicandi causa esse certa, ac Principi explorare, ut diximus in superioribus d. 3. de Justitia, & iure q. 3. art. 3. in fine, ac proprieitate ad eas examinandas peritos advocate tenentesq; in dubio bellum iustum inducere potest, quia cum bellum sic gravissima pena, quam unum Regnum, vel Republica alteri inferit, non potest in dubio illud inferte iustum regulari juris in 6. C. *cum pars partium iura observa*, *res favendam est in positis*, quam adorari, & hoc intelligendum est de dubio proprio dicto, quando, feliciter, Juxta tandem conditio est recta intentio bellum, unde D. Aug.

ARTICULUS SECUNDUS

De Bello, & Duello

¹⁰⁶ **P**rimò conveniunt Catholici omnes contrà nonnullos Hereticos, & notat Aetefanus ex nostris l.2. tit. 64. art.7 bellum non solum defensum, quod scilicet defensionis causa suscipitur, sed etiam offensivum, seu aggressivum. Tunc illud videtur.

quod ad vindicandam, seu compensandam injuriam interfuerit, esse licitum, & honestum, si concurredint conditiones requiritur, & hoc est de fide ope sumptum in Sacra Scriptura, sive enim iustus Deus Iudicata sit, ut Num. 25. Lestesque sunt Domini ad Moyen dicens, hujus ut sentiunt Medicinae. Et 1. Reg. 19. Vnde, & percutere Amalek, & demolire universa eius; idque ex profecto docet D. Aug. 1. contra Manichaeos oppositum exercitentes, nam explicans illud Matt. 5. y. ab eis objectum Oannis qui accepserit gladium gladio peribit, inquit; ille accipit gladium, qui nulli superiori, aut legitima potestate juvente, vel concedente in sanguinem aliquos armatur, qui vero ex auctoritate Principis, vel Judicis, si fit persona privata, vel ex zelo juvante imperiali, qualis ex auctoritate Dei, si fit persona publica, gladium trahit, non ipso gladium accipit, sed ab alio summissio utitur, unde ei poena non debetur. Hoc etiam ipsam ratio naturalis suadet, nam bellum vel ea defensum, vel offensivum, si defensivum, confat ex natura sua licitum esse, nam unicuique iure paratur licitum est, vix fibi iniuste illatum vi repellere, quod hoc licet homini privato de re natura, tanto magis Principi est licet, vel Republica. Si offensivum, tunc etiam licitum est ob eandem rationem, si enim privatus homo potest licet inducere adversario vel in injuriarum actionem per viam juris hodie facere poterit Princeps, vel Republica per viam bellicam, quando via iuris non est sufficiens, aliquoquin publica injuria Principi, vel Republice illata numquam refarciari posset, vel vindicari, & sic nulla Republica tutta esse posset, nec publica iustitia, & indemnitas custodiari, quod est absurdum. Ita etiam discutitur. Vulpes disp. 73. s. 1.

107 Secundo convenient *DD.* conditions ad bellum iustum requitatis tres presertim esse. Prima est legitima auctoritas. Secunda iure causa. Tertia recta intentio, quibus deficientibus, vel altera illarum bellum est illicitum, & eo gravius peccatum, quo graviora per illud dannum proximo inferuntur. Ica D. Tho. q.40. art. 4. & Astelanus noster l.c. sed idem iuste desit, vel secundum conditio, non solam charitati, sed etiam iustitiae contrarium est cum onere restitutionis, si sola tercia de sit idem noto l.i. tit.20. a. 1. sed etiam contrarium iustitia, sed charitati, ut etiam Beccanus avertit cap. 5. q. 1. ex Bellarum l. de Laiis e. 15. Primum ergo requiritur legitima auctoritas, que solum refedit Principi, vel Republica, que Superiorum non recognoscit, quoniam ad supremum tantum Principem predictam universali boni totius Regni proficeret, ac provideret, quod quidem de bello offensivo intelligendum est; et de bello namque defensivo alia est ratio, cum cuilibet à natura concessum sit ius se defendendi, & injurias propulsandi; quare Republica supremam auctoritatem non habens, & Principes Superiorum habentes in temporalibus, non habent auctoritatem inferendi bellum propter iniuriam illarum, postule enim ius petere a Superiori suo, siquidem quod hoc se habent, ut persona privata, que ob hanc causam bellum inducere non potest. Secundo requiritur iure causa, seu ius in bellum titulus, hæc autem generatio loquendo est in iuriis Principi, vel Reipublicæ illata, vel inferenda, quo gravis esse debet, ut tanta poena puniatur, cuiusmodi esset ad regnum recipiendrum, ad propulsandam notabilitem iniuriam Principi, ac Reipublicam factam, ad reprehendos subditos iniuriantes contra Principem rebellantes, & similia, ut indicat D. Aug. 3. q.40. art. quod initia bella solent definiunt, quia alcunferunt iniurias; sed fīc gen. vel evitatis plectenda est, quia vel vindicare neglexit, quod a fūsi improbe factū est, vel reddere, ejus propter iniuriam ablatum est; alias etiam causas speciales ejus, ut iure causa.

108. Tercio inter iure iusta occidit ponit bullis episcoporum, mag. Cap. 1. Ex quo inter iure iusta occidit ponit bullis iuris, ac rebubbus tenui in ipso pingue congrellata, quam post partam victoriam; si corrum mors ad vindicandum iniuriam, & pacem, ac securitatem firmandum necessaria judicetur; nisi fortius sub promulgatione vita se dedinerit, tunc enim pactum est fervandum; innocentes autem, quales sunt iure naturali prout, ac mulieres, & quales sunt etiam jure positivo Ecclesiasticæ, Monachæ, Religiosæ, & rebus, & per se oculi non possunt, sicut erant quies hospites, & peregrini, hi enim inter hostes recenserit non debent, cum sine exterrit, & alienigeni confitebit ipsos quoque arma sumptuosa, & effici bellis facios; appositè autem dictum est, dicitur, per se occidi non posse, quia per accidentis, & præter intentionem aliquando possunt occidi, sapientia in obsidione Civitatum innocentes sunt ita cum noxientibus immixti, ut hi expugnari, & superare nequeant, nisi cum innocentium occisione, in civitatum incendiis contingere solet, & arcuum eversione, ut Doctores, communiter docent, de quo plura Pontius d. 3. 3. 1.

109 Quartò convenient Doctores bellum ex utraque parte posse esse iustum, si ut ipsa pars iniuriam causam faveat; & altera legitima potestate indicendi bellum non habeat, convenientem etiam bonum iusti bello capia esse restitutione obnoxia de quoniam diximus diph. præced. q. 5. art. 2. Difficiliter tamen est, an bellum ex utraque parte posse esse iustum, & licitum negative responderit Azorius 3. par. lib. 1. o. 7. q. 4. & 2. cui Victoria in rebus de jure bellii n. 3.8. declinata tamen omni ignorantia. Comunior tamen sententia cum distinctione procedit, quam breviter declarat Beccanus loc. cit. q. 7. quod tribus modis bellum potest esse iustum, vel materialiter tantum, quando scilicet, bellum vel iustum ex parte rei, non tamen in conscientia gentis, ut si bellum causatum per rei iustitiam, habeat causam, quam tamen se habere non potest; vel formaliter tantum, quando scilicet, est contra bellum est iustum in conscientia gentis, quia prudenter, & prædicti iustum causam se habere

Judicari, non tamen à parte rei, quia revera eam non haberet, vel utroquo modo simul, quando scilicet, & habet iustam causam à parte rei, ac etiam in conscientia, qui prout denter & praticie judicari se eam habere, ita ut si contrarium iudicaret, bellum non allumeret, nec prosequeretur. Hac distinctione premis-
discendum est bellum non posse esse iustum materialiter ex utra-
que parte, nam fieri non potest, quod uterque Princeps, in-
ter quos est bellum, iustam causam foveat à parte rei, quia res
vel competit unu vel alteri; formaliter tamen potest esse iustum
ex utraque parte, vel ex ignorantia invincibili, vel ex opinione
probabilis, quam quicunque sequi potest, si ut si uterque princeps
inter quos bellum veratur, bona fide procedat, & te diligenter
examinata nullus iniuriantur ex parte sua reperiat, etiam si ex
altera parte sit aliquis occulit iniuriantur, que ipsius lateat.
Ita Covart, Molina, Bannes, Valenta, Sanchez, Stephanus à
S. Gregorio, & aliis passim. Hic tamen advertenda est regula, ad
nobis tradita lib. sent. dif. p. 1. art. f. 1. n. 14. de *Conscientia proba-
bilis*, ex *Scotio* 4. d. 15. q. 2. art. 1. quomodo Rex gerere se debet
ad bellum inferendum pro regno confequentio, nam si alter occupat
tyrannice regnum ad e pertinens, molteque illud refutuisse,
affirmat Doctor possit illum bellum inducere, directe
quidem ad acquirendum sibi regnum iuste ab alio occupatum
& indirecte ad necandos sibi obstitentes; quando vere clare non
constat regnum ab uno occupatum de iure ad alterum pertine-
re, sed pro utraque parte sunt rationes probabiles in hoc casu,
cum agatur de re valde gravi, & ne sequatur nimis grave dan-
num in praedictum tertii, teneatur Rex sequi timorem, &
probabiliorum opinionem ex obligacione charitatis, quam erga
proximum habere tenetur.

110 Quinto est Difficultas, An in bello licet uti infidulis. Respondeat Alteanus loc. cit. art. 7.in fine licere aliquo modo in bello iusto infidulis uti, infidus enim ordinatur ad fallendo hostes, dupliciter autem potest quis ex dicto, vel factio alterius fali- li, uno modo ex hoc, quod dicitur etiam, vel non levatur ei promissum, & hec numerus licet, huc modo, nullus de- cipi Christiano in auxilium suum infideles vocare ad militan- dum, & convenienti Doctores per se, & formaliter loquendo hoc illicitum non esse; bene tamen accidenti interdum esse posse illicitum, ut quando periculum est ei infectionis si deluum, sepe enim infideles plura facient ex quibus maxima deritima, fedelibus contingere solent, ut Capensis advertit loc. cit. cum

bet fallere hostes, fuit enim quædam iura bellorum, & federa etiam inter ipsos hostes servanda, ut dicit Astefanus lib. de officiis. Alio modo ex quo, quod non aperitur ei propositum, hoc autem non tenuit semper homo facere, unde Dominus iustus Iosephus insidias propero habitoribus Huius habetur Iofus 8. & huic inuidiis non dicuntur propriæ fraudes, nec repugnant iustitia, nec voluntarii ordinant, elet enim inordinata voluntas, si quis velleret, sibi nihil ab aliis occulari. Ita dicitur Astefanus loc. cit. & hoc etiam docuit Scorus ipse 3. d. 38. q. un. in solituus principium subdit. Ibi affirmat in bello contra quæcumque oportere fidem servare, adeo ut infidelitas, vel mendacium cuiuscumque Christiani in bello etiam contra infidelem dannatur, subdit tamè licet aliquid cautelis ut, que per se veritati non repugnat, nec mendacium includat, unde non veretur opinari ex hoc capite moraliter peccare Judith dolos accedentes ad necem Holofersini, factum tamen ius sit in Scriptura narrari, & in Ecclesiâ, tamquam laudabile recitari, ut notat Vulpès dif. cit. ar. 3, quantum ad aliquam, que erant ibi religiositatis, alia canem annexa nec laudantur, nec probantur. Et hæc est communis opinio Recensentium, nulla facta misericordia antiquorum, à quibus eam accepérunt, dicunt enim quid non licet in bello uti insidiis, que consistunt in mendacis vel in non servanda fidem, & promissione, cum sine intrinsecus malez, & licere tamen uti insidiis mendacium, & perfidian non includentibus, & ratio est, qui non tenemur hosti nostra confusia pacificare, ut se muniat, & sibi caeveat, atque id aliud contra illum moliri possimus, de quo ipse non cogitat, & huinfidili insidiis contra illum uti possumus, ut confortat ex exemplis ex Scriptura adductis, & hoc etiam docet bellum gerendum ius, quia nemo dicit, vel ipsa facta confusa fuat hostibus aperire teneat, unde prædictum insi in isti uti licet, que in occultandis consilii consistunt, ne ad hostes perveniant, vel ne ea cognoscant, que ad pugnam preparantur. Ita Azorius, Sylvester, Beccanus, Stephanus a S. Greg. & alii passim ex D. Thom. quest. 9. art. 3. Quæritur tamen soler, an in diebus festis belate licet ad iustum ostensionem, vel defensionem. Cui dubio breviter etiam affirmative respondet Astefanus loc. cit. quia observatio felorum non impedit eaque ordinantur ad hominum falatum etiam corporalem, unde Dominus arguit Iudeos Joan. 7. dicens Mibi indignamus, quia non in hominem Janus feci in Sabbatho, multò magis autem conservanda est fides Reipublicæ, quam fides corporalis unius hominis ergo pro defensione Reipublicæ si delium licet iusta bella exercere in diebus festis, si tamen how necessitas posceret, alias non, ut habetur 23. quest. 8. si nulla.

113 Sexta est Difficultas. Quibus sit licitum militare, & convenientum Doctores in bello iusto omnes pugnare posse, &

duellum esse illicitum, unde dicunt non esse licitum offerre, nece acceptare duellum ad offendendas vires proprias, & dexteritatem in armis, quod inter equites fieri solet ad singulare certamen in arenam descendentes. Neque ad indagandam veritatem, vel iustitiam, vel purgacionem obiecti criminis, aut item terminandam, quia duellum est falax, & superfluos mecum ad talium finem, cum etiam innocens homicidium facere, & pati possit. Neque pro sola defensione bonorum temporaliuum, quia in vita utriusque partis periculum exponitur, non ex necessitate, sed ex condicione, ut non licet ex condicione pro sola return exterritione defensione vitam utriusque tali periculo exponere, cum vita utriusque majoris sit momentum, quam res alterius exterius; tunc quia sunt alia media ad hunc finem consequendum apicula, minima per impunitam defensionem extra duellum, vel per viam juris illum accusando in injuria, & per sententiam Iudicis ad restringendum compellendo. Neque ad defendendum proprii honoris, & ignominiam evitandam quia apud bonos, & prudentes homo honorem non amittit, inquit nec apud alios, si provocanti dicat, se cum non estimare dignum, cum quo congrederetur contra leges divinas, & humanas, interimi iturum in dies per vias, paratumque semper, & nunc esse contraria quamvis invadente leuiter, nolite tamen ex condicione duellum acceptare, quia divina legi contrarium est, in his inquam casibus communis sententiam docet illud duellum, quamvis aliqui dixerint in duabus ultimis lictum esse, scilicet, ad defensionem proprii honoris, & ob defensionem bonorum temporalium magni momenti, qui tamen committuntur ei, rationes illatas, de quo videtur potest Ariaga disp. 49, fec. 2.

114 Denique cum duellum tam jure divili quam canonico sit prohibitum, ut videri potest apud Juristas, & Canonistas, varia poena sunt constituta in eos, qui illicitum dum in illo sufficiant, sive illud obculerint, sive acceptaverint, & alii quidem sunt constituta iure antiquo, quia apud Alfonsum videri posunt loc. cit. alio vero iure novo, tum a Concil. Trid. f. 5. cap. 19. de Reformatione, tum a pluribus Pontificibus Pio IV.

DISPUTATIO UNDECIMA DE LEGIS DIVINÆ SEU DE CALOGLI PRÆCEPTIS.

DECLARATIS in precedenti disputatione Virtutem Theologicarum præceptis, que sunt veluti praembula Decalogi, quandoquidem Fides, Spes, & Charitas sunt principia illius fundamenta, nisi enim in Deum per fidem credamus, ipsum colere nequam pollimus, cultum autem eiusmodi educat Spes, firmataque Charitas; in presenti disputatione de præceptis Decalogi agendum est; nomine autem Decalogi lex divina positiva significatur decem præcepta complectens, quoniam tria priora Deum, ideoque in prima tabula tria sunt præcepta ad Deum spectantia, dicunturque præcepta primæ tabula, alia vero septem posteriora proximum respiciunt, & dicuntur præcepta secunda tabula; que quidem Decalogi præcepta fuerunt a Christo Domino, tanquam funus legislatore, non solum innovata, & promulgata, ut plurius Evangelii locis colligitur, sed etiam magis explicita, & ampliata, prout Evangelica legi major perfectio postulabat, ita quod primo agimus de his præceptis in communione deinde de singulis in particulari.

Q U E S T I O N E P R I M A .

De Præceptis Decalogi in communione.

DELOGI præcepta sunt decem, & in duabus tabulis distributa, ut constat cap. 20, & 31. Exodi, Deuteronom. 4, & 10. tria in prima, & septem in secunda, & ratio est, quia cum haec præcepta maximè ex charitate pendent, ita esse debent distributa.

sicut postulat charitatis ordo, charitas autem prius est ad Deum spectantia, posterior vero tendit in proximum, idcirco secunda tabula debet reliqua continere præcepta, que sunt ad proximum; quorum præceptor violatio est peccatum mortale ex genere suo, nisi parvitas materie, vel inadvertentia à mortali excusat; quæritur ergo an haec præcepta sunt de jure naturæ, & deo indispensabilia, de quo in hac questione breviter agimus, & qualis, ac quantæ orum obligatio.

A R T I C U L U S P R I M U S .

An Præcepta Decalogi sunt de lege naturæ,
et indispensabilia.

3 Prædictum hinc supponendum est cum D. Aug. q. 140. super Exod. Decalogum, in quo divina legis præcepta continentur, esse omnium legum Epitomam absolutissimam, ut ipsa loquitur summamque omnium in illo expressam esse, que cuiuslibet Christiani agenda sunt, ut Concilium Coloniense declarat in Enchiridio Christianæ institutionis, ita ut haec præcepta bene intelligantur, ut omnia in eis contenta, sufficientia sint ad omnes actus humanos tam exteriores, quam interiores recte ordinandos, ad dirigendos; omnia enim præcepta moralia educuntur ad præcepta Decalogi, ut Alfonsum notet ostendit lib. I. cit. 3. art. 4. ex D. Aug. de decem chordis, ubi loquens de primo præcepto legis naturæ, scilicet, quod est bonum est ordinare diligendum, & de præcepto dilectionis Dei, ac proximi dicit, quod illud unum præceptum continet illa duo, & illa duo continent illa decem, & illa decem continent omnia. Rursus isti D. Bonaventura 3. diff. 37. art. I. quærit. quod debet verba Decalogi taliter per modum obligationis, & præcepti, tum quia sic debet divinam æquitatem, & maiestatem dare.

Q U E S T I O N E I V . A R T I C U L U S I .

221

stris lib. I. tit. 3. art. 5. ubi sic in præceptis Decalogi ex primo principio legis naturæ necessariò, & immutabiliter sequentibus Deus dispensare non posse, in aliisque autem aliis maneras perveniret, Unde sequitur omnia que sunt contra aliquod hoc præceptorum esse peccata mortalia, nisi levitas materie in aliisibus excusat, non enim semper, & in omnibus circumstantias particulares contingere possit, ut eorum observatio efficeretur, nam falsum juramentum etiam in levi materia est mortale, aut deliberaçãois defectus, plena enim deliberação ad peccatum mortale requiritur, ut feliciter, in nostra sit potestate facere illud, & non facere, cum autem est semiplena, nec integræ præcepti veniale, si Tolerus advertit lib. 4. cap. 12.

4 Secundum. Hoc supposito queritur in præcepti, an haec obligatio sit talis, & tanta ut omnis præcepta finis de lege naturæ, ac indispensabilia, de qua questione fuisse agunt Theologici 3. d. 37. & prædictum Scotus notet ibide qu. un. quavis autem de hoc magna est contentio inter Thomistæ, & Scotistæ; si videri potest apud Aretinum 3. d. 37. q. un. & Fabrum disp. 5. cap. 5. breviter tamen refutatur ex dictis supra disp. 2. de Legibus q. 2. art. 3. ubi egimus de invariabilitate, & immutabilitate legis naturæ, quod aliqua simpliciter, & absolute loquendo semper obligant præceptis quibuscumque circumstantiis, unde numero corum obligatio cessat, & talia præcepta dicuntur esse illa, quibus odium Dei prohibetur, idolatria, blasphemia, periculum, mendacium, & alii actus intrinsecè malitiæ, hac enim in illo casu, & positis quibuscumque circumstantiis numquam sunt facta. Quædam vero alia præcepta non simpliciter, & absolute obligant, sed sub certis, ac determinatis circumstantiis, quibus manentibus semper obligant, si vero mutentur, non obligant, ut patet de præceptis non furandi, & non occidendi, nam extra casum extremæ negotiatis numquam aliena rapere licet, in tali vero casu licet, sicut etiam extra casum necessaria defensionis, & propria auctoritate hominem interfici non licet, & concurrentibus his circumstantiis semper est prohibitus, hic vero cæstibanus cessat quoque talis præcepti obligatio. In hoc inquit omnes convenient, & solidum discrepant, ut dictum est loc. cit. quod Scotus hanc obligacionem per mutationem circumstantiarum dispensationem vocant, alii vero negant in tali casu mutationis circumstantiarum legis dispensationem intervenire, quia ad dispensationem propriam dictam requiritur, quod ille actus, qui cum taliibus circumstantiis erat prohibitus, alii non sit prohibitus, sed licet, sicut ejusdem, ex sola Superioris voluntate extirpata talem prohibitionem auferentis, unde quando intervenient mutationes materie, & circumstantiarum, ratione cuius mutationis jam actus ille non amplius sub præcepto continetur, ut est in tali casu nostro, hic dicimus, ut legis dispensatio propriè loquendo, sed potius pars legis cessatio, non enim est, nisi mutationes materie, & circumstantiarum, & quidem propriè loquendo de dispensatione justa explicationem ejus loco citato a nobis datum, quem etiam diximus esse de mente Doct. d. 37. cit. sub lit. A. Hic posterior loquendo modus magis placet, quem etiam peritos Scotistæ sequuntur, ut Bassol. 3. d. 37. Alfol. I. c. & alij, quare cum Doct. I. c. inquit Deum in quibuscumque præceptis secunda tabula dispensare posse, loquitur de dispensatione imprædicta, & accipit dispensationem, ut comprehendit non tantum juris relaxationem, seu revocationem, sed etiam ut extenditur ad iuris declarationem, & prout materie mutationem denotat, vel circumstantiarum, quæ ut propriè dicitur legis cessatio, ut patet cum legenti. §. sed iste. Ex quibus denique causa hanc contentionem de possibilitate dispensationis quorundam præceptorum Decalogi esse solum de nomine, & de modo loquendi, in re autem omnes convenire.

5 Quinto tandem habet ratione negativam loc. cit. non solidum Thomistæ, ut etiam Scottis allegatis propriè dispensatum fuisse cum Abrahamo, ut filium suum occidere posset, cum Osea, ut posset forniciari, & cum Israhelitis, ut vasa Egyptiorum furari posset, quia per illud præceptum, Non occides, prohibetur secundum intentionem prohibentis occasio hominis auctoritate propria, & sine rationabili causa, modo quando Deus præcepit Abraham, quod filium suum occidere Gen. 22, per tale præceptum dispensatus non fuit in occisione filii, non enim fuit illi concessum, ut privata sua auctoritate illum occidere, sed ut id faceret auctoritate Dei, qui est dominus viræ, & mortis, illi occeret. Neque cum Osea præcepit, ut faceret filios fornicari, dispensavit cum eo, ut faceret contra illud præceptum, Non mactaberis, non enim ei concessit, ut ad mulierem fornicari accedere aucti fornicario, & ante matrimonium contractum, sed ei iustit, ut sibi matrimonio secundum illam copularem, & ad eam accederet ex mandato Dei factam suam, que alia fornicari fuerat, & ex ea filios, ut ex vera conjugi generaret, ut explicat D. Aug. lib. 22. contra Faustum cap. 80, & D. Hieron. in cap. 2. Osea. Nec tandem quando

218 Disp. X. De Præceptis Virtutum Theologicarum.

duplex fieri potest exceptio, ut Beccanus advertit cap. 27. qu. 2. in fine. Una si quis peccet mortaliter coram viris perfectis, qui non facile scandalizantur, vel etiam coram malis, qui alioquin per se parati sunt peccare, tunc enim scandalum non est mortale, licet peccatum, cui circumstantia scandali est annexa, sit mortale. Altera si quis venialiter peccet coram talibus personis, quas probabile est accepturas esse occasionem peccandi mortaliter tunc enim scandalum est mortale, ut si Religiosus verbum proferat, jocum coram feminis, qua occasionem peccati mortalium inde artipe possest, vel adolescentis mulierem conjugata aliquogatur, & verbum proferat amatorum coram marito velz elytoro, ex quo probabiliter sequentur inter illas iurias, & difensiones.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Bello, & Duello.

106 *P*rimò convenienter Catholicis omnes contrà nonnullos Hereticos, ut notat Atefanus ex nostris l. 2. tit. 6. art. 7. bellum non solum defensivum, quod scilicet, solius defensionis causa suscipitur, sed etiam offensivum, seu aggressivum, quod ad vindicandam, seu compensandam injuriam infertur, eile licitum, & honestum, si concordant conditions requite, & hoc est de fide expellere in Sacra Scriptura, sep. enim Iustus Deus bella fieri, ut Num. 25. locutusque est Dominus ad Moyen dicens, huius qui sentiantur Madiani &c. 1. Reg. 15. Vnde, & percussus Amalec, & demolire universa eius; idque ex professo docet D. Aug. l. 2. contrà Manichaeos oppositum sententes, nam explicans illud Matt. 25. ab eis objectum Omnis qui accepit gladium gladio perire, inquit, ille accipit gladium, qui pulla superiori, aut legitima potestate jubet, vel concedente in sanguinem alienus armatur, qui vero ex autoritate Principis, vel Iudicis, si sit persona privata, vel ex zelo iustitiae impetratal, si ex autoritate Dei, si sit persona publica, gladio uitatur, non ipso gladio accipit, sed ab alio sibi commisso utitur, unde ei poena non debetur. Hoc etiam ipsam ratio naturalis suadet, nam bellum vel defensivum, vel offensivum, si defensivum, consistat ex natura sua licet esse, nam unicuique iustitia licet est, vim habi illatum vel repellere. Nec tantum magis Principi id licet, vel Republica. Si offensivum, tunc etiam licet est, ob eamdem rationem, si enim privatus homo potest licet inducere ad versari no vel in injuriarum actionem per viam iuris hoc iustitia facere potest Princeps, vel Republica per viam iuris, quando via iuris non est sufficiens, aliquoquin publica iuris Principi, vel Republica illata numquam recipi potest, vel vindicari, & sic nulla Republica tutta esse potest, nec publica iustitia, & indemnitas custodiari, quod est absurdum. Ita etiam discritur, Vulpes disp. 73. ar. 1.

107 Secundo convenienter DD. condiones ad bellum infum requiri tres præfertur esse. Prima est legitima auctoritas. Secunda iusta causa. Tertia recta intentio, quibus deficientibus, vel altera illarum bellum est illicitum, & eo gravior peccatum, quo graviora per illud damna proximo inferuntur, l. 2. Tho. q. 40. art. 4. & Atefanus noster l.c. & quidem si prima deest, vel secunda conditoris, non solum charitatis, sed etiam iustitiae contrarium est cum onere restitutionis, si sola tercia deest ut idem notat l. 2. tit. 20. a. 1. non est contrarium iustitia, sed alieni iustitiae, & alieni, nisi confite ipsos quoque arma impulsi, & effe bellii socios; apponite autem dictum est, dicitur, & per se occidi non posse, quia per accidentem, & præter intentionem aliquando possunt occidi, sicut n. in obsidione Civitatum innocentes sunt iusti cum non cibentibus innisi, ut hi expugnari, & superari nequeant, nisi cum innocentium occisione, ut in civitatum incendiis contingere solet, & arcuum eversione, ut Doctores communiter docent, ut de plura Pontius d. 3. q. 5.

108 Quartu convenienter Doctores bellum ex utrque parte posse esse iustum, ut si una pars iustifiam causam habeat, & altera legitima potestate indicendi bellum non habeat, conveniens etiam bona iustitia bello capta esse restitutiō obnoxia de quarum diximus disp. prædict. qu. 5. ar. 2. Difficultas rāmen est, an bellum ex utrque parte posse esse iustum, & licitum; negative responder Atozorius 3. par. lib. 1. o. 7. q. 2. & 4. cum Victoria in relect. de jure belli n. 38. excludit tamē omni ignorancia. Conmūnior tamē sententia cum distinctione procedit, quam breviter declarat Beccanus loc. cit. q. 7. quid tribus modis bellum potest esse iustum; vel materialiter tancum, quando, scilicet, bellum est iustum ex parte rei, non tamē in conscientia gerentis, ut si bellum gerens à parte rei iustum habeat causam, quam tamē se habere non potest; vel formulariter tantum, quando, scilicet, è contra bellum est iustum in conscientia gerentis, quia prudenter, & practice justam causam habere

judic.

Quæstio IV. Articulus II.

219

adjuvare, nisi eis sit specialiter prohibitum, cum in tali casu actionem hominum exerceant. Jure tamē positivo prohibitum est bellum omnibus Clericis in maioribus ordinibus constitutis, & propria manu pugnare 23. q. 8. horatru. Per quod tamē non prohibetur, nec prolegetur. Hac distinctione præmissa dicendum est bellum non possit esse iustum materialiter ex utrue parte, nam fieri non potest, quod uterque Princeps, inter quos est bellum, justam causam haveat à parte rei, quia res vel competit uni vel alteri; formaliter tamē potest esse iustum ex utrue parte, vel ex ignorantia invincibilis, vel ex opinione probabili, quam quique sequi potest, si uterque princeps, inter quos bellum veratur, bona fide procedat, & si diligenter examinata nullam iustitiam ex parte sua reperiatur, etiam si ex altera parte sit aliud occidit iustitia, quia ipsum latet. Ita Covart, Molina, Banne, Valencia, Sancha, Stephanus a S. Gregorio, & aliis passim. Hic tamē advertenda est regula a nobis tradita lib. 2. sent. disp. 5. q. 4. art. 1. t. 1. 45. de Conscientia probabilitate, ex Scoto 4. d. 15. q. 2. ar. 1. quomodo Rex gerens se debet ad bellum inferendum pro regno convequendo, nam si alter occupat tyrannice regnum ad le pertinet, nonque illud refutetur, affirmat Doctor poli nisi iustum bellum induceret, direxerit quidem ad acquirendum sibi regnum iustitiae ab alio occupatum & indirexerit ad necando sibi obstantem, quando verè clare non constat regnum ab uno occupatum de iure ad alterum pertinere, sed pro utrue parte sunt rationes probabiles in hoc casu, cum agatur de re valde gravi, & ne sequatur nimis grave damnum in præjudicium tertii, tenetur Rex sequi tuncorem, & probabiliorum opinionem ex obligacione charitatis, quam erga proximum habere tenetur.

110 Quintu est bellum iustum uti insitum. Respondeat Atefanus loc. cit. ex Raymond. & Rodoneensi, quam pro tercia recenti Cap. loc. cit. scilicet, debitus & moderatus modus, hoc ut in eo debitis feretur modus, tam initio bellum quam in prosecutione illius ante partem victoriam, & etiam post victoriam partem. Hoc autem in tribus conflitit. Primo, quod ante bellum inchoato, examinata iusta iusta causa, debet parti adverte eam proponere, ac condignam satisfactionem petere, quam si pro auctaferat, tenetur Princeps acceptare, & a bello desistere, etiam inchoato est, quia ab eo tempore ceſiat ius inferendi bellum. Cum enim bellum, non voluntate, sed sola necessitate suscipitur, si debita, ac condigna satisfactione offeratur, eo ipso iusteſtas bellandi scilicet. Deinde si compensationem debitam pars adversa facere recusat, tunc bellum iustitiae inchoari poterit, & tunc ex tempore Princeps licetum est, & ex eius mandato Ducibus, & militibus inferre hostibus omnima malitia, & dannis, quia ad debitam satisfactionem, & compensationem necessaria iudicatur, & ea prosequi, donec fit sibi satisfactum secundum conscientiam suam; ultra hoc autem nihil accipere debent, nisi propter immunitatem criminis pars adversa omnibus bonis privari meruerit, ut propter heresim, vel crimem lese maiestatis. Denique requiritur, ut in his malis hostibus inferendis, quia ad compensationem faciendum est, & victoriam comparanda necessaria iudicantur, non laudentur illi, qui in prælio adversarii suis auxiliis, movens enim iustum bellum, potest tantum suum ledere adversarium, ac etiam ejus vaſſalos, & subditos, ac complices, non autem alios, extra deſſ. deſſ. cap. 1. Ex quo iustitiae iusteſtas occidi posse omnem noncentes, ac rebelles tum in ipso pugnae congreſu, quam post partem victoriam, si eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem, ac securitatem firmamandam necessaria iudicetur; nisi forte ſub promissione vita deſiderari, tunc enim pactum est fervandum; innocentes autem, quales sunt iure naturali pueri, ac iuveniles, quae sunt etiam iusti cum non posse omnem noncentes, & per se occidi non possint, sicut etiam neque hospites, & peregrini, hi enim inter hostes recenserit non debet, tam exteri, & alieni, nisi confite ipsos quoque arma impulsi, & effe bellii socios; apponite autem dictum est, dicitur, & per se occidi non posse, quia per accidentem, & præter intentionem aliquando possunt occidi, sicut n. in obsidione Civitatum innocentes sunt iusti cum non cibentibus innisi, ut hi expugnari, & superari nequeant, nisi cum innocentium occisione, ut in civitatum incendiis contingere solet, & arcuum eversione, ut Doctores communiter docent, ut de plura Pontius d. 3. q. 5.

109 Quartu convenienter Doctores bellum ex utrue parte posse esse iustum, ut si una pars iustifiam causam habeat, & altera legitima potestate indicendi bellum non habeat, conveniens etiam bona iustitia bello capta esse restitutiō obnoxia de quarum diximus disp. prædict. qu. 5. ar. 2. Difficultas rāmen est, an bellum ex parte rei, non tamē in conscientia gerentis, qui videbantur iusta causa, seu iusta causa, vel materialiter tancum, quando, scilicet, debitus & moderatus modus, hoc uterque Princeps, & breviter etiam affirmatur responder Atefanus loc. cit. quia obseruatorum non impedit ea, quae ordinantur ad hominum salutem etiam corporalem, unde Dominus arguit Iudeos Joan. 7. dicens Mibi indigneam, quia etiam hominem tuus feci in Sabato, multo magis autem, conservanda est talis Republica, quam falsus corporalis unius hominis sergo pro defensione Republica fidelium licet iusta bella exercere in diebus felivis, si tamen hoc neceſſitas posceret, alias non, ut habetur 23. qu. 8. si nulla.

111 Sexto est Difficultas. Quibus sit licitum militare, & convenienter Doctores in bello iusto omnes pugnare posse, &

dulcem.

tione particularem habent cum charitate oppositionem, quævis autem plura à Theologis enumerari soleant D. Thom. q. 34. & seq. nempe Odium, Invidia, Accidia, Discordia, Contentio, Schisma, Bellum, Rixa, Sedition, & Scandalum, quatuor tamen sunt principia, quæ præcipuæ charitati opponuntur, & ad quæ reliqua revocari possunt, scilicet Odium, Invidia, Discordia, Scandalum, de quibus his specialiter agemus addendo aliquæ de bello, & duello, quæ ad discordiam rediuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Odio, Invidia, Discordia, & Scandalo.

56 Primus virtus primus, & principalis charitati operum, sicut est odium, quod opponitur amori, & dilectioni, qui est principalis & præcipuæ charitatis actus; & dividitur in odium Dei & proximi; & de odio Dei intelligitur illud Num. 10. Surge Domine, & dissipetur iniurie tui, & fugient qui oderunt te, & Jo. 15. Oderunt me, & Patrem meum. De odio proximi Levit. 19. Non odis fratrem tuum in corde tuo, & i. Joan. 2. Qui odit fratrem suum in tenebris eius. Quamvis enim Deus non apprenditur in scilicet, non posse esse objectum odii, quia ut dicit Dionysius 4. de divinis nominibus. Omnis annabilis est primum bonum odiorum tamen potest a perveris secundum quod apprehenditur, ut autor aliorum effectuum, qui eorum inordinata voluntati repugnant, cuiusmodi sunt prohibito peccatorum, & inflatio prænaturam, ut notat Aetefanus notit. 83. art. 2. ubi etiam notat pluribus modis contingere posse, ut quis tristitia de bono proximi, quos postea beneficium recens, sed Toleto lib. 8. cap. 3. Abellius de quarto Decalogi precepto 9. quinto, & plures alijs potest enim aliquis de bono alterius tristitia, inquantum deicti ei bonum illud quod ait haberet, ut quando quis videns hominem doctum tristitia, non quia doctus sit, sed quia ipse pari doctrina non sit prædictus, & hac tristitia propriè dicitur zelus, & emulatio, ut dicit Aetef. Rhetor. & si fit de bonis honeste, & laudibilibus iuxta illud 2. Corint. 12. Enim amini charismata meliora, ut si quis videns hominem penitentem zelo ferventem tristitia, non de illius bono, sed ex eo, quod de virtutibus suis inuidit videtur destitutus, si autem talis amulatio fit de bonis temporibus, potest esse cum peccato, & fine peccato; si enim fit de temporalibus bonis, quia ad nullum honestum reveratur, tunc erit mala, vel inindiferentia ratione motiva, unde orientur.

57 Rursus potest aliquis de bono alterius tristitia, quia cum tali bono indicat indignum, quæ quidem tristitia, ut Aetef. l.c. est de temporalibus bonis, quæ quidem bona, vel malum esse potest iuxta motiva ex quibus concepit, si enim aliquis tristitia, quæ aliquis iniquus, & sceleris dignitatem aliquam sic consecutus, ut interdum evenire solet, quia indigens est, & rationabiliter ab aliis abusurus, non peccat, quia ex honesto motivo oritur hac tristitia; si vero ex aliquo pravo affectu indicet alium tali bono indignum, & idem tristetur, peccatum commitit grave, vel pro ratione gravitas, vel levitas ipsius materia. Item potest quis tristitia de actione aliquam ad aliquam dignitatem, ex quod si tibi aliquod damnum inde ventrum, & in tali causa distinguendum est, quia si damnum illud inistit tibi aliquod rationabiliter veretur, nullum erit peccatum; si autem iudeas, ut si fuerit, aut sacerdos tristetur de electione viri integerimi in Iudicem, à quo feelerum suorum punitionem, & vindictam sibi meruit, male faceret, & peccaret, quamvis enim ipsam malum timere, licet, non tamen licitum est ob hunc timorem dispergere, & tristari de bono illius, sicut neque licet ob illum tali bono private. Addit tandem Aetef. l.c. ex Div. Greg. 3. Moral. quod quinque sunt filii Invidie, scilicet, odium Jam descriptum, Surratio, sive, scilicet, quis diminuit gloriam alterius in occulto. Detracit, quia quis illam diminuit manifestè, & in publico, Gaudium, & exultatio in adversis proximi; & afflictio in prosperis ejus, quas etiam refert Toleto L. cit. cap. 67. ex quo deducit Vulpes disp. 69. art. 10. cum Scoto 2.7. qu. 4a. invidiam inter septem capitalia vita recenseret, quia ex ipsa tamquam ex capite, enumerata peccata originem ducunt. Ita & D. Thom. l.c. Bannes, Lorca, Turrianus, Reginaldus, Valentia, Bonac. & alii Recentiores passim.

58 Tertiū virtutum charitatis oppotuit est discordia, quæ est diffusa voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenet quis confitit, ut si à proximo dissentias suadente opera charitatis. Ita D. Th. q. 37. art. 1. opponitur autem concordia, sive paci, quia est affectus charitatis, hoc autem duplicit contingere potest, ut Aetefanus advertit tit. 64. art. 1. uno modo per se, ut cum quis à bono proximi in quo confitit debet, dissentit scienter, & ex intentione, & hoc est peccatum mortale ex suo genere propter contrarietatem, quam habeat ad charitatem, ex qua concordia causatur, unde Galat. 5. Differ-

entes ponuntur inter opera carnis, de quibus subditur ibi: Quæ talia agnus regnum Dei non conqueruntur; primi tamen mores huic discordia propter actus imperfectionem peccata sunt venialia. Alio modo per accidens, ut quando aliqui intendunt aliquod bonum pertinens ad honorem Dei, vel utilitatem proximi, sed unus existimat hoc esse bonum, & alius non; & tunc discordia est per accidens contra bonum proximi, ut fuit inter Barnabam, & Paulum Acto. 15. quod pertinebat ad defectum humanum, & tunc discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, sed est cum error circa necessaria ad salutem, vel nisi sit cum indebita pertinacia.

59 Dividitur autem reducuntur alla plura virtus charitatis, & paci opposita, ut Aetefanus, & Abelius advertunt loco cit. si enim discordia sit circa veritatem, quanvis cum alteratione verborum impugnat, vocatur Contentio, & si veritas illa, que impugnat, divinum honorem spectet, aut morum rectitudinem, vel notabilium proximi iustitiam est peccatum mortale, & si discordia illa, que voluntatis diffusio ex usque procedat, ut quis scipsum ab unitate Ecclesie separatur, & ejuscapiti vobis subditur nolit, scilicet, Romane Pontifici dictum Schisma, estque gravissimum mortale peccatum. Si ad discordiam animorum accedit etiam armorum violencia, qua proximo noxiam aliquam in bonis fortunis, vel corporis iustite infuriantur, & hoc sive ex aliqua publica auctoritate, vocatur Rixam, & si autem hoc non fiat ex publica auctoritate, sed potius ex inordinate voluntate, & inter personas privatas dicitur Rixa; rixa namque sunt, quando homines ex ira percutunt, & ledit, & rixa videtur esse quoddam bellum privatum, quod agitur inter personas privatas, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinate voluntate, & idem semper est peccatum, & in inordinate iustitia & mortale, in defendantे vero se, quandoque potest esse fine peccato, ut si homo animo repellendi iustitiam illam se defendat, & cum moderamine inculpabit tutela, unde nec rixa propriè dici potest ex parte ejus; quandoque tamen fit cum peccato, ut si fiat animo vindicta, vel odio, vel letitiam immoderata se defendat. Sedicio tandem, ut ait Aetefanus art. 5. importat quandam contradictionem, & discordiam, & in hoc convenit cum bello, & rixa, sed differat ab eis in dubio. Primum quia illa importat mutuam impugnationem in actu, sedicio autem potest dici, sive hujusmodi impugnatio fiat in actu, sive sit preparatio ad talen pugnam; secundum quia bimodis proprie fit contra extraneos, & hostes quasi multitudinis ad multitudinem; rixa autem est unus ad unum, vel paucorum ad paucos, sedicio vero propriè est inter partes multitudinis unius inter se dissidentes, ut cum una pars civitatis excitatur ad tumultum contra aliam. Differt autem à Schismate, quia Schismate oppositum spirituali unitati multitudinis, scilicet, Ecclesiasticis, & importat tantum spirituali dissensionem. Sedicio vero opponitur unitati multitudinis temporali, vel seculari, & importat etiam preparationem ad pugnam corporalem. Est tandem sedicio peccatum mortale ex suo genere, unde 2. Corint. prohibetur seditiones inter illa, quæ sunt peccata mortalia, & tandem est gravius, quam bona communia, quod impugnat per seditionem, et mihi bonum, quam bonum privatum, quod impugnat per rixam. Ita discritus Aetefanus loco cit.

60 Quartus denique tria queri solent de scandalo. Primum an utrumque scandalum tam actuum, quam passivum, sit peccatum. Secundum an utrumque sit peccatum speciale. Tertius an utrumque sit mortale, de quibus agit Aetefanus l.c. art. 2. Quod primi dicendum est utrumque scandalum tam actuum, quam passivum semper est peccatum, loquendo tamen de scandalo activo per se, quia actuum per accidens non est propriè scandalum, ut patet ex dictis. Quod autem utrumque sit peccatum conlat ex corporum definitione, quia scandalum actuum est dictum, vel factum, vel omisum minus rectum probens alteri occasionem peccandi, qui autem est peccatum speciale. Tercio autem utrumque scandalum tam actuum, quam passivum, sit peccatum, sed in confessione declaratur, ut alio ad id inductum sufficiat. Scandalum tam actuum est peccatum speciale præcepto correctionis fratrum oppositum, ac proinde in confessione declarandum, præterit quando quis deliberat alterum ad peccandum induxit. Quod si præter intentionem eius id accidat, an in tali casu in confessione declarandum diffensum est inter DD. nam Caet. Vafq. Sanch. Bee. Bon. Capensis, & alii negant in eo casu scandalum actuum est peccatum speciale, & in confessione aperiendum. A lii ramen probabilis affirmant, ut Maior, Sylvester Nav. Valentia, Abelius, & alii, unde qui advertit aliquod dictum, vel factum suum minus rectum posse, alium ad peccandum inducere, nec tamen ob id ab illo dicto, vel facto defitit, debet secundum hos DD. circumstantiam illam in confessione declarare, si mortale fuit peccatum illud, cuius occasio præbuit.

61 Quod tertium tandem dicendum est, utrumque scandalum tam actuum, quam passivum, aliquando est peccatum mortale, vel veniale, secundum rationem dicti, vel facti, vel omisi, quo præterit alteri occasio ruine, vel secundum intentionem illius, qui huiusmodi occasio non præbet, passivum vero mortale, vel veniale est pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit, quod tamen de scandalo activo ordinari, & regulariter intelligendum est, nam duplex.

duellum esse illicitum, unde dicunt non esse licitum offerre, nece acceptare duellum ad offendendas vires proprias, & dexteritatem in armis, quod inter equites fieri solet ad singularem certamen in arenam descendentes. Neque ad indagandam veritatem, vel iustitiam, vel purgacionem obiecti criminis, aut item terminandam, quia duellum est falax, & superfluos mecum ad talium finem, cum etiam innocens homicidium facere, & pati possit. Neque pro sola defensione bonorum temporaliuum, quia in vita utriusque partis periculum exponitur, non ex necessitate, sed ex condicione, ut non licet ex condicione pro sola return extirpatione defensione vitam utriusque tali periculo exponere, cum vita utriusque majoris sit momentum, quam res alterius exterius; tunc quia sunt alia media ad hunc finem consequendum apicula, minima per impunitam defensionem extra duellum, vel per viam juris illum accusando in injuria, & per sententiam Iudicis ad restringendum compellendo. Neque ad defendendum proprii honoris, & ignominiam evitantur, quia apud bonos, & prudentes homo honorem non amittit, inquit nec apud alios, si provocantur dicunt, se cum non estimare dignum, cum quo congrederetur contra leges divinas, & humanas, interimi iturum in dies per vias, paratim semper perfice, & nunc esse contraria quamvis invadente leueri, nolam ex condicione duellum acceptare, quia divina legi contrarium est, in his inquam casibus communis sententiam docet illud, quia duellum, quamvis aliqui dixerint in duobus ultimislicitum esse, scilicet, ad defensionem proprii honoris, & ob defensionem bonorum temporalium magni momenti, qui tamen committuntur ei, rationes illatas, de quo videtur potest Ariaga disp. 49, fec. 2.

114 Denique cum duellum tam jure divili quam canonico sit prohibitum, ut videri potest apud Juristas, & Canonistas, varia poena sunt constituta in eos, qui illicitum dicit, in illo sufficiunt, sive illud obculerint, sive acceptaverint, & alii quidem sunt constituta iure antiquo, quia apud Alfonsum videri posunt loc. cit. alio vero iure novo, tum a Concil. Trid. f. 5. cap. 19. de Reformatione, tum a pluribus Pontificibus Pio IV.

DISPUTATIO UNDECIMA DE LEGIS DIVINÆ SEU DE CALOGLI PRÆCEPTIS.

DECLARATIS in precedenti disputatione Virtutem Theologicarum præceptis, que sunt veluti praembula Decalogi, quandoquidem Fides, Spes, & Charitas sunt principia illius fundamenta, nisi enim in Deum per fidem credamus, ipsum colere nequam possimus, cultum autem eiusmodi educat Spes, firmataque Charitas; in presenti disputatione de præceptis Decalogi agendum est; nomine autem Decalogi lex divina positiva significatur decem præcepta complectens, quoniam tria priora Deum, ideoque in prima tabula tria sunt præcepta ad Deum spectantia, dicunturque præcepta primæ tabula, alia vero septem posteriora proximum respiciunt, & dicuntur præcepta secunda tabula; que quidem Decalogi præcepta fuerunt a Christo Domino, tanquam funus legislatore, non solum innovata, & promulgata, ut plurius Evangelii locis colligitur, sed etiam magis explicita, & ampliata, prout Evangelica legi major perfectio postulabat, ita quod primo agimus de his præceptis in communione deinde de singulis in particulari.

Q U E S T I O N E P R I M A .

De Præceptis Decalogi in communione.

DELOGI præcepta sunt decem, & in duabus tabulis distributa, ut constat cap. 20, & 31. Exodi, Deuteronom. 4, & 10. tria in prima, & septem in secunda, & ratio est, quia cum haec præcepta maximè ex charitate pendent, ita esse debent distributa.

Sicut postulat charitatis ordo, charitas autem prius est ad Deum spectantia, posterior vero tendit in proximum, idcirco secunda tabula debet reliqua continere præcepta, que sunt ad proximum; quorum præceptor violatio est peccatum mortale ex genere suo, nisi parvitas materie, vel inadvertentia à mortali excusat; quæritur ergo an haec præcepta sunt de jure naturæ, & deo indispensabilia, de quo in hac questione breviter agimus, & qualis, ac quantæ orum obligatio.

A R T I C U L U S P R I M U S .

An Præcepta Decalogi sunt de lege naturæ,
et indispensabilia.

3 Prædictum hinc supponendum est cum D. Aug. q. 140. super Exod. Decalogum, in quo divina legis præcepta continentur, esse omnium legum Epitomam absolutissimam, ut ipsa loquitur summamque omnium in illo expressam esse, que cuiuslibet Christiani agenda sunt, ut Concilium Coloniense declarat in Enchiridio Christianæ institutionis, ita ut haec præcepta bene intelligantur, ut omnia in ea contenta, sufficienter sint ad omnes actus humanos tam exteriories, quam interiories recte ordinandos, ad dirigendos; omnia enim præcepta moralia educuntur ad præcepta Decalogi, ut Alfonsum notet ostendit lib. I. cit. 3. art. 4. ex D. Aug. de decem chordis, ubi loquens de primo præcepto legis naturæ, scilicet, quod est bonum est ordinare diligendum, & de præcepto dilectionis Dei, ac proximi dicit, quod illud unum præceptum continet illa duo, & illa duo continent illa decem, & illa decem continent omnia. Rursus isti D. Bonaventura 3. diff. 37. art. I. quæritur, quod debet verba Decalogi taliter per modum obligacionis, & præcepti, tum quia sic debet divinam æquitatem, & maiestatem dare.

Q U E S T I O N E I V . A R T I C U L U S I .

221

stris lib. I. tit. 3. art. 5. ubi sic in præceptis Decalogi ex primo principio legis naturæ necessari, & immutabiliter sequentibus Deus dispensare non posse, in aliisque autem aliis manatis ex primo principio legis naturæ sequentibus, non tamen ita immutabiliter, quia in paucioribus propter aliquas circumstantias particulares contingere possit, ut eorum observatio efficeretur, nam falsum juramentum etiam in levi materia est mortale, aut deliberalis defectus, plena enim deliberalio ad peccatum mortale requiritur, ut feliciter, in nostra sit potestate facere illud, & non facere, cum autem est semiplena, nec integræ potest, ut patet in præcepto de reddendo depositum petenti, quod depositum si quis redderet, quando esset in notable præjudicium ipsius petenti, & Reipublice, non faceret secundum legem naturæ, sed magis contra, quia talis editio perturbaret ordinem rationis, quem aeterna lex, & naturalis iubent inviolabiliter observari. Ita etiam discutitur ex nostris Monfregalibus trac. 2. cap. 12.

4 Secundum, Hoc supposito queritur in præcepti, an haec obligatio sit talis, & tanta ut omnis præcepta finis de lege naturæ, ac indispensabilia, de qua questione fuisse agunt Theologici 3. d. 37. & prædictum Scotus notet ibide qu. un. quavis autem de hoc magna est contentio inter Thomistæ, & Scotistæ, ut videri potest apud Aretinum 3. d. 37. q. un. & Fabrum disp. 5. cap. 5. breviter tamen refutatur ex dictis supra disp. 2. de Legibus q. 2. art. 3. ubi egimus de invariabilitate, & immutabilitate legis naturæ, quod aliqua simpliciter, & absolute loquendo semper obligant quibuscumque circumstantiis, unde numero corum obligatio cessat, & talia præcepta dicuntur esse illa, quibus odium Dei prohibetur, idolatria, blasphemia, periculum, mendacium, & alii actus intrinsecè malitiæ, hæc enim in illo casu, & positis quibuscumque circumstantiis numquam sunt facta. Quædam vero alia præcepta non simpliciter, & absolute obligant, sed sub certis, ac determinatis circumstantiis, quibus manentibus semper obligant, si vero mutentur, non obligant, ut patet de præceptis non furandi, & non occidendi, nam extra casum extremæ negotiatis numerum aliena rapere licet, in tali vero casu licet, sicut etiam extra casum necessaria defensionis, & propria auctoritate hominem interfici non licet, & concurrentibus his circumstantiis semper est prohibitus, his vero cæsternibus cessat quoque talis præcepti obligatio. In hoc inquit omnes convenient, & solùm discrepant, ut dictum est loc. cit. quod Scotus hanc obligacionem per mutationem circumstantiarum dispensationem vocant, alii vero negant in tali casu mutationis circumstantiarum legis dispensationem intervenire, quia ad dispensationem propriam dictam requiritur, quod ille actus, qui cum talibus circumstantiis erat prohibitus, alii non sit prohibitus, sed licet, sicut ejusdem, ex sola Superioris voluntate extirpata talem prohibitionem auferentis, unde quando intervenient mutationes materie, & circumstantiarum, ratione cuius mutationis jam actus ille non amplius sub præcepto continetur, ut est in illo casu nostro, hæc dicunt non debet legis dispensatio propriamente tabula sublita esse dicendum, quia illa immutabile Deum respiciunt pro objecto, si intelligantur esse tantum negativa, primum, scilicet, Non habebit Deus alienos secundum: Non animis novis Dei rati in vanum, id est, non facies Deo tuu reverentiam, & ista duo stricte sunt de lege naturæ, quia sequitur necessari, si Deus est, est amandus, ut Deus, nec alias est colendus tanquam Deus, nec Deus est facienda irreverentias terium autem præceptum, quod est de Sabato, ait alie affirmativum, tamquam ad exhibendum aliquem cultum Deo determinatum tempore, & quantum ad determinationem huius temporis, vel illius inquit non esse de lege naturæ strictè loquendo, sed tantum indeterminate, & large. Alio modo dicuntur esse aliqua de lege naturæ, quia sunt multum consona illi legi, licet non sequantur necessari ex principiis practicis, quia sunt non a ex terminis, & omni intellectu apprehenduntur, nisi necessari, & hoc modo inquit Doctor, omnia præcepta Decalogi etiam secunda tabula esse de lege naturæ, quia coram recte loquuntur, & confontantur principiis necessariotis, nos dicit etiam repetit, & confirmat 4. d. 33. q. 1. h. G. unde concludit non omnia præcepta secunda tabula esse de lege naturæ strictè loquendo, sed tantum large; bene tamen duas primæ tabulae, licet sit aliquod dubium de ratione.

5 Tertio ex hac doctrina inferit Doctor, in præceptis prima tabula, quæ sunt de lege naturæ strictè loquendo, non posse Deum dispensare, ut aliquis licet facere possit oppidum talis prohibiti, & ratio est, quia assignamus, & fuisse confirmavimus lib. 2. fent. dif. 6. de Peccatis q. 3. art. 1. conclus. 2. quia in his actibus qui dici solent intrinsecè malitiæ, sicut fuit odium Dei, Blasphemia, mendacium, & similes, malitia, moralis non ita ex lege lata attendi debet, quasi possit in Deo dispensari, ut bene fiant, in his vero, quæ sunt de lege naturæ fuisse, ut sunt plurimæ præcepta secunda tabula, ut Doctor utique dispensationem Dei caderet posse, quia talia bonitatem non habent necessariam, & ex objecto seu ex primis principiis necessariam sequentem, sed contingentem, quod Doctor sub lit. E. declarat exemplio divisionis bonorum, quia non est de lege naturæ strictè quamvis sit ei validè conformis, non supposito isto principio iuris positivi, pacifice esse vivendum in communitate, vel politia, ex hoc non sequitur necessari, igit quilibet debet habere politionem distinctam a politione alterius, posset enim stare Pax in convenientio, etiam si omnia essent communia, sicut fuit in statu innoxentia. Ita etiam in proposito discutit Alfonsum ex no-

præ.